

BLAIRTŐL BROWNIG

A „harmadik út” sikerei és kudarcai

HÉJJ DÁVID

BEVEZETÉS

Magyarországon a szocialista-liberális koalíció 2002-es országgyűlési győzelmét követően egyre növekvő figyelemmel tekintettek a szigetország politikai berendezkedésére, kormányzati struktúrájára és – az első, második majd harmadik – Blair-kabinet különféle szakpolitikai intézkedéseire. A Medgyessy- majd a Gyurcsány-kormány(ok) komoly erőfeszítéseket tettek Tony Blair kormányzástechnikájának elsajátítására, valamint az adaptálhatónak gondolt tudásanyag minél szélesebb körű és sikeresebb hasznosítására. Ennek köszönhetően a Blair által a brit államigazgatásban 1997-től megvalósított „harmadik út” politikája gyorsan nagy népszerűsége tett szert a hazai szocialisták egyes csoportjainak körében. A „harmadik út” és még inkább a „blarizmus”, mint politikaformálási mechanizmus egész egyszerűen divat lett a hazai köz- illetve politikai gondolkodásban.¹ A brit Munkáspárt vezető tanácsadói, elsősorban az Anthony Giddens által kidolgozott és az elmúlt egy évtizedben megvalósított politikának azonban csak egy szűk szeletével, elsősorban az egészségügygel és az oktatással kapcsolatban lehetett felismerni a szigetországban alkalmazott logika megjelenését. Az adaptálás, vagy inkább másolás azonban e policy-k esetében is többnyire a minőség rovására ment.

Ha nem a szakpolitikai tudatosság, akkor talán a közös ideológia teremti meg a kapcsolatot. Tény, hogy 2002 óta egyértelműen kimutatható hasonlóság van a hazai és az angol baloldal „gondolkodásmódja” között. Gyurcsány Ferenc 2004-es miniszterelnökké választásával a „new labour” hazai megvalósítójaként kívánta az ideológiailag kifáradt baloldalt felrázni s e logikai elvnek rendelte alá a kormányzatról kialakított új szocialista praxist is. Továbbá, a kormányzati pozícióban lévők mögött mind a két esetben egy „progresszív gondolkodók” alkotta intellektuális kör található, akik egy olyan struktúra kialakítására vállalkoznak – közvetve, vagy közvetlenül –, amely képes megfelelni a megváltozott világ kihívásainak.² A „gyurcsányizmus” kudarca azonban meglátásunk szerint rámutat a minták univerzáltságának az oly annyira nyilvánvaló korlátaira.

Mi úgy látjuk, hogy a „gyurcsányizmus” és a „blairizmus” közötti lényegi hasonlóságot nem az egy irányba vágó szakpolitikai tudatosság vagy a közös ideológia,

¹ Hazai megjelenésének intézményesített formája a Demos Magyarország Alapítvány. Fő ideológusa pedig Dessewffy Tibor.

² Forrás: <http://www.demos.co.uk/content/aboutdemos> illetve <http://www.demos.hu/Magunkrol/Misszionk>

hanem a minden más eszköznél inkább felértékelt kormányzati kommunikáció központi szerepe teremti meg. Míg azonban a Gyurcsány-adminisztráció esetében a kommunikáció elsősorban kormányzás-pótlék, azaz a mimetikus kormányzás elfedését szolgálta/szolgálja, addig Blair esetében inkább kiegészítő funkcióval rendelkezett.

Jelen tanulmányunkban arra teszünk kísérletet, hogy részletes bemutatását adjuk a „harmadik út” politikáját kormányzati szinten először megvalósító Tony Blair közel egy évtizedes, valamint a miniszterelnöki poszton őt követő Gordon Brown vezette kormány közel egyéves kormányzásának. Gordon Brown vizsgálatunkba történő bevonása azért is indokolt, mert részben szakítva az előd által megkezdett úttal, egy ideológiáját tekintve hagyományosabb irányhoz tért vissza, ami azonban sokkal jobban hasonlít a konzervatív, mintsem a szociáldemokrata tradícióra.

A BLAIRIZMUS MEGÉRTÉSÉNEK ÉRTELMEZÉSI KERETE

Ahhoz, hogy reális képet vázolhassunk fel a jelenlegi brit kormányzati munkáról, az elmúlt időszak legfontosabb politikai eseményeit is át kell tekintenünk. Ezért röviden ismertetjük többek között az 1945 óta eltelt időszak kardinális politikai intézkedéseit, a kétpártiság brit problémáit, valamint a „megosztottság” kérdését. Nem feledkezhetünk meg azonban arról a hatásról sem, amelyet a volt miniszterelnök gyakorolt a kormányzás filozófiájára.

BRIT KORMÁNYZATI IDEOLÓGIÁK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐEN

Csatlakozva több kutatóhoz,³ úgy gondoljuk, az 1940 és 1945 között fennálló brit koalíciós kormányok teremtették meg a háború utáni konszenzusokra épülő politika alapjait. A „konszenzus” mozzanata volt az az aspektus, amely egészen 1997-ig, Blair hatalomra kerüléséig alapjaiban határozta meg a brit kormányzatok

.....
³ Ilyen például: Addison vagy Kavanagh

tevékenységét.⁴Ezt a logikát elsősorban a paternalizmus és a pragmatizmus befolyásolta. Mondhatjuk, korántsem véletlenül, a cél ugyanis az volt, hogy a gazdaság a második világháborút követően magára találjon, illetve, hogy a szociális és egészségügyi ellátórendszerből a lehető legkevesebben szoruljanak ki. A világháborút követő időszakban a brit állampolgárok és pártok számára két kérdés vált egyre fontosabbá (e problémák kezdetben csak a munkáspárti képviselőket, de a súlyos választási kudarcot⁵követően már a konzervatívokat is foglalkoztatták):

- a teljes foglalkoztatottság és
- a jóléti kiadások növelésének a kérdése.

E két téma beemelése a kormányzati intézkedések sorába alapvetően határozta meg a huszadik század második felének brit kormányzati gyakorlatát. A háború utáni nehéz gazdasági helyzet, majd később az egyre nagyobb számban érkező szegény bevándorlók elkerülhetetlenné tették, hogy a kormány-ellenzék vitában egyre nagyobb szerepet kapjanak e problémák. Természetesen a két nagy politikai oldal elképzelései között jelentős eltérés mutatkozott, különösen az 1979-1990 közötti periódusban volt ez így. Ekkor Margaret Thatcher a korábbiakhoz képest egy radikálisan új filozófia alapján képzelte el a felmerült problémák kezelését. Az ő esetében egy újfajta, a korábbiaktól markánsan eltérő gazdaságpolitika jelent meg, amit aztán a „Vaslady” következetesen és hajthatatlanul végig is vitt. Thatcher „visszafordította a szocializmust”, monetarista programot hirdetett, deregulálta az államigazgatást, csökkentette az adókat, szigorúan ellenőrizte a pénzkibocsátást és alacsonyan tartotta az inflációt. Ugyanakkor a magas kamatok politikája kedvezőtlen hatással volt az ország gazdaságára, kitolta a recessziót. Adótervei szintén felkavarták a több évtizede állandósult rendszert. Thatcher csökkentette a jövedelemadókat, de a közvetett terheket, például az áfa mértékét növelte. Sok bírálója éppen azt vetette a szemére, hogy a tehetősebbek esetében jobban csökkentette a közteher mértékét, mint a középosztály esetében. Kormányzása idején indult meg az első globális privatizációs hullám, így az állami tulajdonú vállalatok jelentős része magánkézbe került az Egyesült Királyságban is. A kritikusok szkepticizmusa ellenére intézkedései már középtávon is éreztették hatásukat: a

⁴ Forrás: Kavanagh 2006, 68. oldal

⁵ Az 1945. évi országgyűlési választásokon az ellenzéki munkáspárt több, mint három millió szavattal kapott többet, mint az addig hatalmon lévő konzervatívok. Forrás: <http://www.psr.keele.ac.uk/area/uk/uktable.htm>

gazdaság prosperálni kezdett és növekedett a hatékonyság szintje is.⁶ Ezek voltak azok a tényezők, melyek alapvetően befolyásolták Blair helyzetét hatalomra kerülésekor, ám volt még egy talán ezeknél is jóval fontosabb tényező.

BLAIR VISZONYA A SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁHOZ

Véleményünk szerint Blairnek, de még inkább ideológusainak⁷ viszonya a szociáldemokrata ideológiához alapvetően befolyásolhatta az 1997-2007 közötti tíz esztendő brit kormányzati intézkedéseit. Abból az alapfelvetésből kiindulva, hogy az elmúlt időszakban a brit Munkáspárt komoly hatást gyakorolt a hazai baloldalra, mindenképpen érdemes vizsgálni ezt a kontextust. Alapfelvetésünk, hogy a hazai „másolás” alkalmával a „másolók” nem vették figyelembe a szociáldemokráciához fűződő eltérő viszonyt sem a pártok (Labour versus MSZP), sem a társadalom vonatkozásában. Ez pedig mind a két dimenzióban súlyos disszonanciákat eredményezett, s végső soron meggátolta azoknak az egyébként jó elképzeléseknek a hazai megvalósítását, amelyeket a szocialisták brit mintára kívántak megvalósítani a 2002 óta eltelt közel hat évben.

Blair szociáldemokráciához való viszonyát jól példázza Alaister Campbell visszaemlékezése. 1999-ben, amikor Chirac elnökkel találkoztak, az elnök a következőket mondta a fiatal brit miniszterelnökről. „Tony egy modern szocialista. Ez azt jelenti, hogy öt mérföldre jobbra áll tőlem.” Erre a brit miniszterelnök: „És én erre büszke is vagyok.”⁸

Mire is utal a fenti anekdota? Arra, hogy Blair a hagyományos ideológiai felosztás alapján bizonyos esetekben sokkal inkább volt jobb-, mint baloldali. Ez leginkább a piachoz fűződő kapcsolatában volt tetten érhető. „Tony” sokkal megengedőbben viselkedett a piaccal és annak szerepvállalásával kapcsolatban, mint a korábbi baloldal, ugyanakkor merészségében még bizonyos jobboldali megközelítéseket is túlszárnyalt. Lényeges továbbá, hogy a szociális különbségek kiegyenlítésében is szakítani kívánt a korábbi munkáspárti koncepciókkal. Erre szüksége is volt, hi-

⁶ Természetesen a javulás nem egyszerre érezte hatását minden szektorban, és voltak olyan alrendszer is ahol a privatizáció káros hatásokat eredményezett.

⁷ Itt elsősorban Giddensre és a Millibend testvérekre gondolunk.

⁸ A fent közölt idézet a szerző fordítása. Az eredeti angol idézet szövege: Tony is a modern socialist. That means he is five miles to the right of me.” - „And I’m of proud o fit.” Forrás: Alaister Campbell: The Blair years, London 2007, Hutchinson 250. oldal.

szen például Vernon Bogdanor véleménye szerint a Munkáspárt számára az egyik legnagyobb kihívás éppen az volt a kilencvenes évek közepén, hogy elfeledtesék az emberekkel az 1970-es évek baloldali kormányainak téves intézkedéseit, és azok negatív következményeit.⁹ Vagyis szakítsanak azzal a közhelyszerűvé vált vélekedéssel, hogy az emberek nem tartják kormányzásképesnek a pártot. Éppen ezért volt szükség a Giddens-Blair duó által megálmodott „harmadik út” ideológiájára. Ez azonban önmagában nem lett volna elegendő a kívánt sikerhez, hiszen csak úgy lehetett elfogadtatni mindezt a társadalom széles rétegeivel, ha valamilyen jelképes eseményhez kapcsolódva képesek látványosan szakítani a múlttal. Ez a szükséges szimbolikus lépés nem volt más, minthogy a Munkáspárt szakított korábbi nyílt privatizáció-ellenességével. Bogdanor álláspontja szerint erre azért volt szükség, mert a történelem más irányba változott és a piacellenesség és még számos korábbi munkáspárti elképzelés miatt a párt a kilencvenes évek elején egy divatjamúlttá vált ideológiát követett, amelynek nem volt meg a kellő társadalmi támogatottsága. Újra kellett tehát gondolni a baloldal helyzetét és annak ideológiai felépítményét. Ebben nem voltak egyedül, hiszen Amerikában már korábban felmerült e probléma, s Blair számára mintaként szolgálhatott Bill Clinton és az új demokraták útkeresése.

Ez a szimbolikus lépés azt jelentette, hogy a Blair vezette Munkáspárt szakított a hagyományos értelemben vett szocializmussal. Erre azért is nagy szüksége volt a pártnak, mert az 1989-es kelet-európai fordulatot követően a szocialista kifejezés nem csengett jól. A szociáldemokrácia harmadik utas ideológiája valami újat jelentett, amely az akkori munkáspárti megfogalmazások szerint szakítást jelentett a régi szocialista ideológia rossz faktoraival, de úgy, hogy annak hasznos részeit továbbra is megtartották, vagyis nem mondtak le a társadalmi különbségek csökkentéséről, a kizsákmányoltak védelméről. A váltást az is indokoltta, hogy a párt hagyományos társadalmi bázisa, a brit munkásság már csak a társadalom csekély részét tette ki. A XX. század végén a XXI. század elején a társadalomnak már csak alig több mint 10 százaléka dolgozik a hagyományos értelemben vett ipari szektorban. Jelentősen növekedett ugyanakkor a szolgáltatási szektorban foglalkoztatottak száma, és azoké is, akik korábban erős munkáspárti közegben szocializálódtak, ám maguk nem e szférában dolgoznak. Ezeket az embereket akkortájt viszont senki nem karolta fel. Blair koncepciójának egyik legnagyobb

⁹ Veronon Bogdanor: Social democracy In.: Blair's Britain. 165. oldal

sikere volt az, hogy felismerte ennek a lépésnek a politikai értelemben vett fontosságát, s képes volt megszólítani ezeket a szavazókat.

KÜLÖNBSÉGEK A BRIT ÉS A MAGYAR SZOCIÁLDEMOKRÁCIA KÖZÖTT

Ahogy az alfejezet elején írtuk, a magyarországi baloldal megújulásában fontos szerepe volt és van mind a mai napig a brit példának. Éppen ezért fontos hangsúlyozni azokat a különbségeket, amelyek magyarázatul szolgálhatnak arra, hogy az egyik esetben miért lehetett sikeres, és a másikban pedig miért nem a megfogalmazott program.

Gyurcsány blairi minta alapján szinte egy időben látott hozzá

- a párt arculatának megújításához;
- szavazóbázisának letisztításához;
- valamint a hazai szociáldemokrácia újragondolásához.

Természetesen e lépéseket nem kerülhette el a miniszterelnök, ám egyvalamiben véleményünk szerint súlyosan hibázott. Úgy kezdett hozzá a párthoz kapcsolódó reformok megvalósításához, hogy nem volt a háta mögött tényleges támogatottság. 2004-ben, amikor átvette a hatalmat, élt vele szemben egyfajta „szocialista messiás”¹⁰ hangulat, amely a 2006-os győzelem után is fennmaradt, a kormányprogram azonban már súlyos deficiteket jelzett. A program ugyanis figyelmen kívül hagyta, hogy hazánkban a szocialista szavazók számára sem a hagyományos értelemben vett liberalizmus, sem annak neoliberais változata nem jelent vonzerőt. A még saját hívek által is gyakorta liberálisnak minősített párt mögül aztán elfogyott a társadalmi támogatottság. Gyurcsány tehát ott követett el hibát, hogy egy az egyben kívánta másolni a brit példát, bizonyos esetekben mintegy megduplázva a tétet, markánsabb reformok megvalósítására törve, de valódi társadalmi támogatottság hiányában. Ez pedig szükségszerűen konfliktusokat eredményezett mind a politikai mezőben, mind a társadalom széles rétegeivel szemben.

¹⁰ A témában lásd például: Halálos mérég Gyurcsány számára –interjú Török Gáborral <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=294038>

MI IS A HARMADIK ÚT?

Az 1990-es évek elején jelentős változások zajlottak le a brit baloldalon melynek következtében a Munkáspárt által megszólítani kívánt társadalmi csoportokban átrendeződés következett be. Jogosan merül fel a kérdés, hogy e változásokra miért volt szüksége a pártnak? A Blairék által megfogalmazott indokok a következők voltak:

1. Egyre kevesebb a hagyományos ipari munkás, azaz zsugorodik a hagyományos értelemben vett munkásosztály. Ennek következtében csökken a párt hagyományos szavazóbázisa.
2. Ezzel párhuzamosan a társadalom egyre szélesebb rétegei dolgoznak a szolgáltatási szektorban.
3. A párt korábbi piacellenes, vagy inkább piaccal szembeni szkeptikus pozíciója nem állt szilárd talapzaton, azért koncepcionális döntést hoztak arról, hogy a piacra és a piaci szemléletmódra szükség van az élet egyéb területein.

Ahogy hazánkban a 2006-os választásokat követően, úgy Nagy-Britanniában már a '90-es évek közepén felmerült a baloldalon, hogy a társadalommal megkötött szerződést újra kell gondolni, annak a jövőben nem csak a jogokról, hanem a kötelezettségekről is szólnia kell. Lényeges azonban, hogy a brit társadalom sokkal jobban fel volt készülve egy ilyen átalakulásra, mint a magyar. Sőt, voltaképpen elvárta a baloldaltól a piac felé történő nyitást. Talán a második Gyurcsány-kormány legnagyobb hibája éppen az volt, hogy az angolszász társadalmakban megvalósítható koncepciókat kívánta érvényesíteni egy olyan országban, ahol erre a társadalom irányából semmilyen igény nem mutatkozott. Ez súlyos konfliktusokat generált kormány és társadalma között. Éppen ezért tévedésnek gondoljuk a problémák forrását kizárólag az őszödi beszédhez kötni. Véleményünk szerint az csupán kizárólag katalizátora volt a társadalom és a kormányzat közötti kapcsolat megromlásának.

Visszatérve a Tony Blair által 1997-ben megkezdett politikai reformokra, azokról elmondható, hogy legfontosabb szegmensük a gazdaság és a gazdasági változás előmozdítása volt. E változás egyik legfontosabb alappillérenek a költségvetési egyensúly megteremtését tekintették. Minden bizonnyal a jelenlegi kormányfő Gordon Brown tehetsége itt mutatkozott meg leginkább. A korábbi szocialista ideológiával szakítva, már nem az „adóztass és költskezz” elvet vallotta, sőt keményen lépett fel a felelőtlennek tartott költségvetési kiadásokkal szemben is.

Ebben az esetben is érdemes párhuzamot vonnunk a hazai és brit viszonyrendszer között. A szocialisták 2006 óta hasonló szellemben kívántak eljárni, de megfélemedtek arról, hogy Angliában két tényező alapvetően segítette a költségvetési egyensúly megteremtését:

- a gazdaság motorját jelentő vállalkozások terheinek racionalizálása;
- a korábban védett társadalmi csoportok oltalmának feloldása.

Ezen túlmenően a Brown vezette pénzügyi tárca költségvetés-politikáját leginkább a körültekintés szóval jellemezhetjük. A megelőző időszakban ugyanis jelentős problémát jelentett, hogy Nagy-Britannia több hitelt vett fel, mint amennyit gazdasági helyzete lehetővé tett volna számára. Ez közép- és hosszútávon súlyos gazdasági problémákat és feszültségeket eredményezett. Brown azonban szakított a korábbi baloldali kormányok politikai gyakorlatával, és mérsékelte a hitelek felvételét.

A harmadik út politikájában fontos szerep jutott a különböző témák uralásának. A cél az volt, hogy egyetlen témát se engedjenek át a jobboldalnak, az összes kardinális köz- és szakpolitikai témát dominánsan meghatározva, minden esetben baloldali, balközép megoldásokat tárjanak a társadalom elé. Ez azonban magában foglalta annak a veszélyét, hogy túl sok témában szólalnak meg, megsztva a rendelkezésre álló erőforrásokat.

DE MI IS VALÓJÁBAN A „HARMADIK ÚT?”

(1) Szakítás a régi baloldallal; éles cezúra húzása a régi és az új Munkáspárt között. Az eltérés elsősorban a piaccal és a piaci szereplők közszférában történő szerepvállalása kapcsán volt kimutatható. Bizonyos esetekben – például az egészségügy fejlesztése vagy a londoni metró felújítás esetében – a párt maga preferálta a magántőke korábbihoz viszonyított nagyobb szerepvállalását. Az új politika ideológusának, Anthony Giddensnek éppen az volt a legkomolyabb fenntartása a régi baloldallal szemben, hogy az túlzottan bízott az államban és a keynesi keresletmenedzsment előre determinált sikereiben. Giddens másik problémája a régi baloldallal az volt, hogy a megváltozott társadalmi környezetben továbbra is – elsősorban – a munkásosztály tagjaira támaszkodott. Az új társadalmi környezetben azonban ez nem jelenthetett elegendő támogatottságot.

(2) Ugyanakkor a harmadik utas politika nem tartotta jó elképzelésnek és járható útnak a konzervatívok korábbi szabadpiaci fundamentalizmusát, azaz a

„thatcherizmust” sem. Elutasították annak minimális államba, valamint a piac-fennhatóságba vetett hitét, mivel azt alapvetően hibásnak és a társadalom szempontjából károsnak ítélték.

Elméletben tehát e két korábbi gondolatrendszer és politikai praxis hibáit kívánta orvosolni az új baloldal a „harmadik út” politikájával. A giddensi gondolat a valóságban természetesen nem volt képes vegytisztán működni, így az 1997–2007 közötti évtizedben a baloldal szerint is követettek el súlyos hibákat. A fenti problémákhoz képest kevesebb szó esett arról, hogy a kormányzat ezen időszakát az ideológia vagy a hatalomgyakorlás és megtartás befolyásolta-e inkább. Más-hogy téve fel e kérdést, Blair inkább Giddensre vagy a Campbellre hallgatott-e a fontos politikai, stratégiai döntések meghozatalakor? Természetesen jelen tanulmányunkban nem vállalkozhatunk e kérdés megválaszolására, azonban mégis érdemesnek gondoltuk felvetni e kérdést. Hiszen az egyik válasz azt jelenti, hogy alapvetően egy ideológiára alapozott kormányzás zajlott, míg a másik kizárólag egy PR- és stratégiai kormányzás felvállalását jelenti.

A KORMÁNYZÁS ÉRTELMEZÉSE – CENTRALIZÁCIÓ ÉS KONTROLL

A kormányzati struktúra és a kormányzat deklaráltan miniszterelnök-központú vezetése Gyurcsány Ferencre is komoly hatást gyakorolt. E gyakorlat lényege voltaképpen egy szóval leírható: *központosítás*.

A szó ebben az esetben nem jelent mást vagy többet annál, mint hogy a vezető minden fontos döntést maga hoz meg, illetve – és ez talán az előzőnél is fontosabb – ő az, aki kommunikál a társadalom felé. Van azonban egy fontos eltérés a brit és a magyar kormányzati rendszer között. Míg a brit hagyományosan kabinetkormányzat, addig a magyar miniszterelnöki típusú. Körösi András¹¹ a brit típusról a következőket írja: „Az alkotmányos hagyomány szerint a Westminster-rendszer kormánya kabinetkormány. Az elnevezés Walter Bagehot 1867-ben publikált, *The English Constitution* című munkája nyomán honosodott meg. A kabinetkormány a parlament alsóházának tagjaiból – annak politikai többségéből –

¹¹ Forrás: Körösi András:Parlamentáris vagy „elnöki” kormányzás Századvég Új folyam 2001. tavasz 3–38. oldal

alakul, és neki tartozik politikai felelősséggel. Eredetét illetően a liberális parlamentarizmus terméke. Miként a parlament a társadalmi elit tagjainak tiszteletreméltó személyiségeiből rekrutálódik, s megfontolt politikai diskurzus jellemzi, ugyanígy a kabinet is úriemberek társasága, ahol szinte kötetlen formában vitatják meg az ország számára fontos politikai kérdéseket. A kabinet parlamenti kormány abban a szociológiai értelemben is, hogy a képviselőház az ország politikai életének mindennapos színtere, itt történik a kabinet tagjainak politikai szocializációja is. A kormánytagok „benne élnek” a parlament politikai légkörében, valamint tágabb értelemben is ugyanazon társadalmi, kulturális közegeből kerülnek ki. Azaz a kabinetkormány a demokrácia és modern pártok előtti „honorácioparlament” terméke, amikor a választójog még korlátozott, s a képviselők személyes – anyagi és politikai – függetlenséggel bírnak”. A kabinetkormányt azonban a szigetországban Blair tevékenységének eredményeként részben felváltotta a miniszterelnöki típusú kormány. Ahogyan Körösi fogalmaz „...a brit kormányzás jellege drámai változásokon megy keresztül, s fikcióvá válnak a korábbi alkotmányos elvek, s tényleges működési logikáját tekintve a kormányzás prezidencializálódik.”

Blair hatalomra jutását követően számos olyan intézkedéseket hozott, amelyek megvilágíthatják számunkra azt a jelenséget, melyet Körösi prezidencializációként ír le. Dennis Kavanagh véleménye szerint¹² Blair vezetési gyakorlatának esszenciája négy pontban foglalható össze:

- A korábbiakhoz képest erősebb politikai iránymutatást ad a miniszterelnök és hivatala.
- Előtérbe kerül a különböző policy témák innovációja. Azok megvalósítását, pedig a miniszterelnök koordinálja.
- Sokkal inkább proaktív, a korábbihoz viszonyítva nagyobb számú és komolyabb súllyal bíró médiaapparátust működtet.
- Elsősorban a választókat hallgatta meg. Sokkal inkább használt a vezetéshez közvélemény-kutatási adatokat és fókuszcsoportos vizsgálatokat, mintsem hogy egyeztetéseket folytatott volna a párt különböző szervezeteivel.

E négy tényező meghonosításának eredményeként Blair vezetési stílusról kijelenthető: a miniszterelnök a vezetést centralizálta, a fontosabb politikai témákat pedig kisajátította.

.....

¹² Forrás: Dennis Kavanagh: The Blair Premiership In.: Blair's Britain 6–7. oldal

Ennek ellenére Blairnek nem sikerült kényszerű kompromisszumok nélkül kormányoznia. Kénytelen-kelletlen de a gazdasági kérdések esetében fontos szerepet kellett hagynia Gordon Brownnak. Sőt az euró szigetországi bevezetésének kérdése egyoldalúan a pénzügyminiszterhez tartozott, súlyos kompetencia zavarokat eredményezve ezzel a két politikus között.

Körösényihez hasonlóan Fawcett és Rhodes szerint is a kormányzati struktúra átalakításának indoka a hatalom centralizációja volt. Ennek végső céljaként pedig a politikacsinálás, a politika irányítás rendszerének megváltoztatását tartották. Az ehhez vezető utat a Miniszterelnöki Hivatal (Primer Minister's Office) és a Kabinet Hivatal (Cabinet Office) átalakításával lehetett leggyorsabban megvalósítani.¹³ Ebből a szempontból fontos eszköz volt Blair kezében a speciális tanácsadók számának folyamatos növelése, hatalmuk kiterjesztése. Fawcett és Rhodes idézi, hogy nem sokkal a baloldal 1997-es hatalomrájutását megelőzően mindössze hat különleges tanácsadó dolgozott a Miniszterelnöki Hivatalban. Hatalomra kerülésüket követően azonban az e jogkörben foglalkoztatottak számát folyamatosan növelték, melynek eredményeként 1999 végén már huszonötön dolgoztak ilyen munkakörben. Közülük egyértelműen kiemelkedett Alister Campbell¹⁴ kommunikációs és stratégiai igazgató, aki 2003-as távozásáig sokak szerint lényegében irányította a Downing Street 10 munkáját. Könnyebben értjük meg Blair centralizációs törekvését, ha megvizsgáljuk Campbell egyik legfontosabb feladatkörét. Az általa vezetett részleg egy új, minden minisztériumra érvényes szabályozás szerint kontrolljoggal rendelkezett az összes fontos interjú, policy témájú nyilatkozat vagy egyszerű sajtóanyag felett is. Ezzel lehetővé vált, hogy a Miniszterelnöki Hivatal ellenőrizni tudja a minisztériumokból a médiába kikerülő anyagokat. A centralizációs törekvések tehát egy irányba mutatnak: a hangsúly a média uralására került át. Ez az eljárás mód azonban rávilágít a Blair féle PR-kormányzás legnagyobb gyengeségére, a média mindenhatóságába vetett hitre. A hangsúly eltolásával ugyanis a kormányzást egyúttal a kommunikációnak rendelték alá, amely nem elsősorban a problémák megoldását, hanem az ideológia és a politikai vezető védelmét szolgálta.

A már említett hasonlóságokat Blair és Gyurcsány vezetési stílusában jól példázza, Blair viszonyulása az egyes policy témájú anyagokhoz. Elődeihez viszonyít-

¹³ Forrás: Fawcett-Rhodes: Central Government In.: Blair's Britain 80. oldal

¹⁴ Alister Campbellről részletesebben itt: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3028250.stm

va több témában gyorsabb megvalósítást szorgalmazva adott ki anyagokat. Ilyen anyag volt többek között a Social Exclusion Unit, a Women's Unit vagy éppen az Anti-Drugs Coordination Unit, amelyeket vagy a Kabinet Iroda dolgozott ki vagy az iroda kommunikálta azok kidolgozásának indokait, céljait. A probléma az volt, hogy a Kabinet Iroda kizárólag addig foglalkozott egy-egy témával, ameddig az média figyelmére tarthatott számot. Ezt követően a részleges kidolgozás és a megvalósítás minden esetben valamelyik minisztérium hatáskörébe került át. Mind Blair, mind Gyurcsány számos, valóban fontos policy témához adta a nevét az elmúlt években, ám azok részletes kidolgozására és megvalósítására már nem fordítottak kellő figyelmet. Ennek ellenére Blair több területen komoly változásokat tudott felmutatni. Kormányzásának egy évtizedéből jelen tanulmányunkban két szakpolitikai területre (oktatás és egészségügy) kívánunk fókuszálni. Az azokon a területeken elért munkáspárti eredményeket vizsgáljuk és vetjük össze a hazai megfelelőivel.

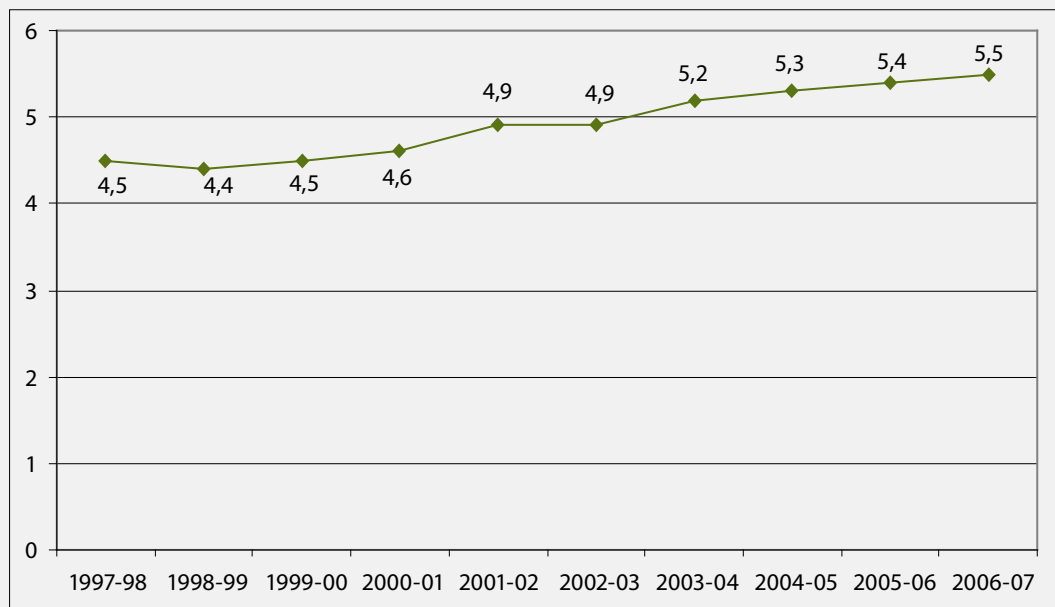
AZ OKTATÁS ÚJRAGONDOLÁSA¹⁵

Tony Blair már a Munkáspárt 1996-ban rendezett éves közgyűlésén megfogalmazta azt a „három prioritást”, amellyel foglalkozni kíván egy esetleges választási győzelmet követően. Ezek a következők voltak: „Oktatás, oktatás, oktatás”. A tények alapján kijelenthető ezt meg is valósította, mivel kormányzása során egyértelműen nőtt az oktatásba investált összeg mértéke. Az 1997 és 2007 közötti időszakban a gyermekek utáni fejkvóta összege 48 százalékkal növekedett, ez évente 1450 fontot jelentett gyermekenként. Ezzel párhuzamosan prioritásként kezelték a tanárok számának emelését, illetve az osztályok létszámának realizálását is. Megközelítőleg 35.000 fővel nőtt a tanárok száma, melynek eredményeként az elemi és középiskolákban sikerült csökkenteni a korábbi magas osztálylétszámokat. A hazai oktatási rendszertől eltérően a segítő személyzetnek fontos szerepe van a brit struktúrában. Ezért az oktatási reform egy másik fontos lépéseként országosan 172.000-rel növelték az ebben a munkakörben alkalmazottak számát. Ez a szám akkor kap igazán értelmet, ha figyelembe vesszük, hogy a szektorban

¹⁵ A fejezetben felhasználásra kerülő adatok a Department for children, schols and families oldaláról származnak. <http://www.dfes.gov.uk/>

foglalkoztatottak száma így meghaladja a brit hadsereg, haditengerészet és légi-erő személyzetének egészét.¹⁶ Természetesen ez a nagyfokú létszámnövekedés új iskolák építését is feltételezte. Az 1997 és 2007 közötti évtizedben országosan 1106 új iskolát építettek és ennél is többet újíttak fel. A fejlesztések anyagi háttere azonban csak abban az esetben volt biztosított, ha emelik a kormányzattól érkező tőkebefektetések összegét. S ez így is történt, az egy évtizedes Blair-éra alatt nyolcszorosára nőtt az oktatásba történt kormányzati investíció.

1. ábra. Az oktatásra fordított összegek a GDP százalékában

Véleményünk szerint Blairnek a legjobban kidolgozott koncepciója az oktatás terén volt, és ezért itt tudta felmutatni a legkomolyabb eredményeket is.

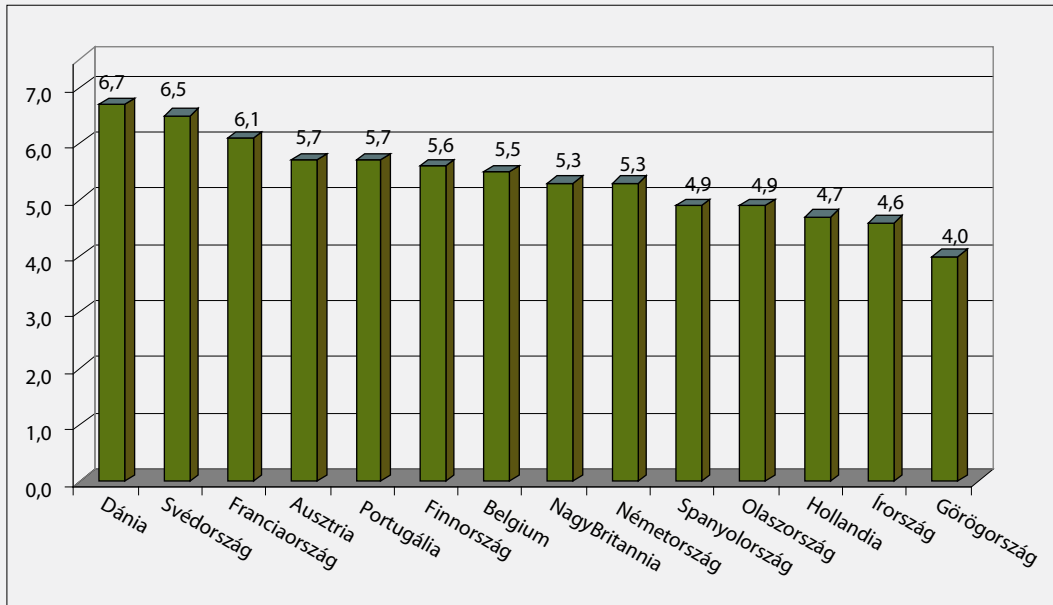
Az átgondolt reform során megfelelő lépésben nyúltak hozzá az oktatási rendszer szerkezetéhez. Első lépésként elkezdtek fejleszteni az infrastruktúrát, s csak második lépésként nyúltak hozzá a korábbi tananyagokhoz. Az oktatási minisztérium adatai szerint a GCSE-n, azaz a fiatalok középfokú tanulmányai idején történő vizsgán,¹⁷ 1997-ben a diákok 63 százaléka tudott angolból, 62 százaléka matematikából, 69 százaléka pedig a környezettudományokból sikeres vizsgát tenni. 2007-re, az egy évtizeddel korábban megkezdett reform eredményeként, a fenti

¹⁶ Forrás: „Education, education, education” BBC 14. May 2007

¹⁷ A GCSE nem egyezik a magyar érettségivel, azt a fiatalok 14-16 éves koruk között teszik le.

arányok 79, 76 és 87 százalékra módosultak. A változások egyértelműen a reform sikerét mutatják.

2. ábra. Oktatásra fordított kiadások néhány EU tagállamban 2000-ben¹⁸

Nézzünk, mit tapasztalunk, ha párhuzamot vonunk a hazai gyakorlattal. Mint láttuk, a brit oktatás színvonala egyértelműen emelkedett a munkáspárti kormányzat idején. Ezzel szemben a hazai alrendszerben az elmúlt évek reformjait korántsem lehet sikertörténetként elkönyvelni. Az oktatás színvonala csökkent, ami megmutatkozik a különböző nemzetközi vizsgálatok egyre rosszabb eredményeiben. Az infrastruktúra helyzete pedig az ország bizonyos részein nem, hogy a XXI. de a XX. század elvárásainak sem felel meg.

EGÉSZSÉGÜGYI REFORM

A Magyarországon 2006-ban megkezdett egészségügyi reform több ponton hasonlóságokat mutatott a néhány évvel korábban Nagy-Britanniában megkezdett átalakításokkal. A hazai liberális egészségügy-miniszterek minden bizonnyal példaként tekintettek a szigetországban lezajlott változásokra, éppen ezért mi is lényegesnek gondoltuk azok rövid ismertetését.

.....

¹⁸ forrás: <http://www.statistics.gov.uk/STATBASE/Expodata/Spreadsheets/D7321.xls>

Az átalakítással a következő két célt kívánták elérni:

- a társadalom egészséges életmódjának kialakítása;
- az ellátórendszer szerkezetének átalakítása (NHS reform).

Jelen tanulmányunkban az Országos Egészségügyi Szolgálat átalakításával foglalkozunk részletesebben.

AZ ORSZÁGOS EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLAT ÁTALAKÍTÁSA

Blair már 1997-es hatalomra jutásakor prioritásként kezelte annak a célnak a megvalósítását, hogy a korábbiakhoz viszonyítva kevesebb közpénzt költsenek el egészségügyi ellátáskora. Fontos hangsúlyoznunk és a hazai párhuzam meghozatalakor célszerű emlékeznünk rá, hogy mivel ekkor nem érzett kellő társadalmi támogatottságot, illetve nem tartották megfelelőnek az ellátórendszer színvonalát, Blair végül nem tett semmit az első kormányzati ciklusában a nagyobb anyagi szerepvállalás előmozdítása érdekében. Az NHS¹⁹ átalakítása 2000-ben kezdődött, de a reformintézkedések már a második, 2001-ben megválasztott munkáspárti kormány idején születtek. A kormányfő utasítására a szaktárca által kidolgozott program²⁰ közép- és hosszútávon fogalmazott meg fejlesztési javaslatokat. A tervezet három fontos célt fogalmazott meg az egészségügy fejlesztése terén:

- javítsák az ellátás minőségét;
- az ellátáshoz való hozzáférés lehetőségét és
- a korábban igen hosszú várakozási idő csökkentését.

A brit egészségügyet jellemző problémák jelentős része – Magyarországhoz hasonlóan – a korábbi finanszírozás elégtelenségeiből fakadt. Az egészségügyi ellátás döntő részét jelenleg is az állami egészségügyi intézményrendszer biztosítja. Az egészségügy irányításában és az egészségügyi szolgáltatások koordinálásában központi szerepet játszó Országos Egészségügyi Szolgálat (National Health Service, NHS) 1948-ban az akkori elvárásokat szem előtt tartva jött létre. Az NHS megalakítását kimondó törvény szerint ingyenesen és egyenlő mértékben hozzáférhető egészségügyi ellátást kell biztosítani Nagy-Britannia minden állampolgára számára. Ez az elv az NHS rendszerében – az utóbbi évtizedekben végrehajtott számos változtatás ellenére is – mindmáig érvényes maradt. A Blair kormányzatok

¹⁹ www.nhs.uk

²⁰ A program teljes szövege letölthető angol nyelven a következő címről: http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_4002960

által végrehajtott reformok azonban olyan szemléletmódbeli változást kívántak foganatosítani, amelyek a piac szerepének növelésével éppen a korábban megfogalmazott elv háttérbeszorítását célozta. A rendszer a korábbihoz hasonlóan azonban továbbra is két elemre épül: (1) a vásárlókra, (2) az eladókra. A vásárlók több mint 150 alapellátási trösztbe tömörülnek, akik az NHS költségvetésének háromnegyedét ellenőrzik. Az eladókat a kórházak, a mentális egészségügyi trösztök, a házi orvosok és az egyre növekvő magánszektor jelentik. Természetesnek nevezhető módon a programban megfogalmazott változások nem zajlottak le konfliktusok nélkül. Az egyik legfontosabb viszály a hazai reformhoz hasonlóan éppen abból fakadt, hogy a reform elsősorban a teljesítmény növelését célozta meg. Ezzel párhuzamosan viszont csak marginális figyelmet fordított a személyzet kapacitásainak és anyagi helyzetének javítására, valamint a kórházi és egyéb egészségügyi kapacitások fejlesztésére.

Fontos elmondani a brit egészségügyi reform kapcsán, hogy annak egyik kiváltója a hosszú várakozási idő, és ennek minél eredményesebb lecsökkentése volt. Érdekes módon a reform közben hazánkban is megjelent a várakozási idők gyűjteménye,²¹ amelyet az Egészségbiztosítási Felügyelet kezel. Ahogyan már fent is említettük a hazai reform alapját sok esetben a brit példa jelentette, ezért nem lehet meglepőnek nevezni, hogy a hazai várakozási idő-naptár a brit példa honosított verziójaként fontos szerepet kapott az átalakítás során. Az azonban mindenképpen érdekes, hogy a reform előtt hazánkban nem jelentkezett problémaként a várakozási idő hossza és az ebből fakadó komplikációk. Míg tehát a brit rendszerben az NHS reformjának egyik kiváltó oka, addig a hazai reformok negatív következménye volt a hosszú várakozási idő.

Az Egyesült Királyságban lezajlott reformok eredményei a következőkben foglalhatók össze:²² a várakozási idők jelentősen csökkentek, hozzájárulva ezzel a kormány azon célkitűzéséhez, hogy a betegek maximum 18 héten belül részesülhessenek a szükséges egészségügyi ellátásban. A rendszer átalakításának következményeképpen hatékonyabb egészségügyi szektor jött létre, ám a piaci szemlélet sok vitát váltott ki és a Brown kormányzat lassítani látszik a korábban megkezdett átalakítás sebességén, félve a társadalommal kényszeresen felvállalható konfliktusoktól. Ennek ellenére Brown egészségügy minisztere Lord Darzi szerint²³ további

.....
²¹ Az információs oldal elérhető a <http://www.ebf.hu/index.php?m=10.1> oldalon.

²² Forrás: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/health/7140980.stm>

²³ Forrás: http://www.ournhs.nhs.uk/fromtypepad/283411_OurNHS_v3acc.pdf

fejlesztésekre és átalakításokra lenne szükség annak érdekében, hogy az NHS a jövőben fair, személyre szabott, hatékony és biztonságos rendszerré válhasson. Mit is jelentenek ezek a fogalmak? Fair, azaz mindenki számára egyenlően hozzáférhető. Személyre szabott, azaz az egyén szükségleteinek és igényeinek megfelelő. Hatékony, azaz a páciensek számára a világon a legjobb gyógymódokat alkalmazó. Biztonságos, tehát a lehető legbiztonságosabb ellátást nyújtó.

TONY BLAIR KORMÁNYZÁSÁNAK LEGFONTOSABB BÁSTYÁJA – MÉDIA MINDENK FELETT

A karizmatikus miniszterelnök pártja 1997-es választási győzelmekor mindössze 44 éves volt, s a vele szembeni szkepticizmus elsősorban éppen ebből táplálkozott. Fialat kora miatt ugyanis sokan nem tartották alkalmasnak rá, hogy eredményesen kormányozza a súlyos társadalmi és gazdasági nehézségekkel küzdő országot. Egy hagyományos értelemben vett kormányzati rendszerben Blair minden bizonnyal súlyos kudarcot vallott volna, de semmiképpen nem válhatott volna a modern brit politika egyik legsikeresebb és legeredményesebb politikusává. Sikerének legfontosabb kulcsa a médiával való kapcsolatában keresendő.

A miniszterelnök korábbiaktól radikálisan eltérő viszonya a médiához, kormányzásának első időszakában olyan plusz támogatottságot eredményezett, amelyből egyértelműen politikai hasznot kovácsolt.

A médiához fűződő viszony kialakításában és működtetésében kiemelkedő feladata volt a korábban bemutatott Alastair Campbellnek, aki 1994 és 2003 között Blair kommunikációs és stratégiai igazgatója volt a Downing Streeten. Raymond Kuhn²⁴ szerint a médiával kapcsolatban négy fontos, ám roppant egyszerű tényező játszott szerepet, amelyek alapján a híres „Blair imázs-gyár” működött:

- bizonyos eseményeket előtérbe helyeztek;
- másokat próbáltak elrejteni a nyilvánosság elől;
- a különböző történeteket a lehető legjobb fényben tüntették fel;
- védték a „new Labour” ideológiai koncepcióját és magát a miniszterelnököt.

²⁴ Az alábbi felsorolás Raymond Kuhn: Media managment című tanulmánya alapján készült. In.: Blair's Britain

A média egészpályás letámadásának ezek voltak a legfontosabb mozgatórugói. Következésképpen pedig egy éjjel-nappal működő politikai kommunikációs gépezet, rengeteg spin doktor, valamint nagyszámú belső információra váró politikai újságíró lett. Aeron Davis álláspontja szerint végső soron e fenti tényezők eredményeként Blair alatt valóságos „PR demokrácia” jött létre.²⁵ Túlzás nélkül állíthatjuk, a Blair által működtetett média management remekül funkcionált, hiszen az első terminus alatt a kormányzati munka ennek eredményeként jelentősen kedvezőbb színben tűnhetett fel a sajtóban, mint azt korábban bárki gondolta, vagy mint az eredmények alapján várható lett volna.

Egy évtizedes kormányzása során voltaképpen csak egy olyan „issue” került napirendre, amely igazán sokat ártott Blairnek, ez azonban minden bizonnyal akkora hatással volt a brit politikára és társadalomra egyaránt, hogy távozását is megkerülhetetlenné tette. Az iraki háborúval kapcsolatban napvilágra került hazugságok és féligazságok eredményeként nagyszámban pártoltak el a szavazók a munkáspárttól. Ennél is fontosabb volt azonban, hogy ettől a ponttól kezdve érezhetően romlott a miniszterelnök kapcsolata a sajtóval. Annak ellenére, hogy 2004-ben a Hutton-jelentés²⁶ egyértelművé tette, hogy Blair nem hazudott sem az iraki fegyverekről, sem a David Kelly²⁷ nevének kiszivárogtatásában játszott szerepét illetően, már késő volt. Ekkora elvesztett Campbellt, aki nélkül a későbbiekben nem működött úgy a médiagépezet, ahogyan az 1997 és 2003 között. Ezek eredményeként a 2005-ös választási győzelmet követően érezhetően kicsúszott a kezéből a média irányítása.

Túlzások nélkül kijelenthető azonban, hogy Blair egy új média politikai prototípusa lett.

.....
²⁵ Forrás: Aeron Davis: Public Relations Democracy In.: Public Relations, Politics and the Mass Media in Britain Man. Univ. Press 2002

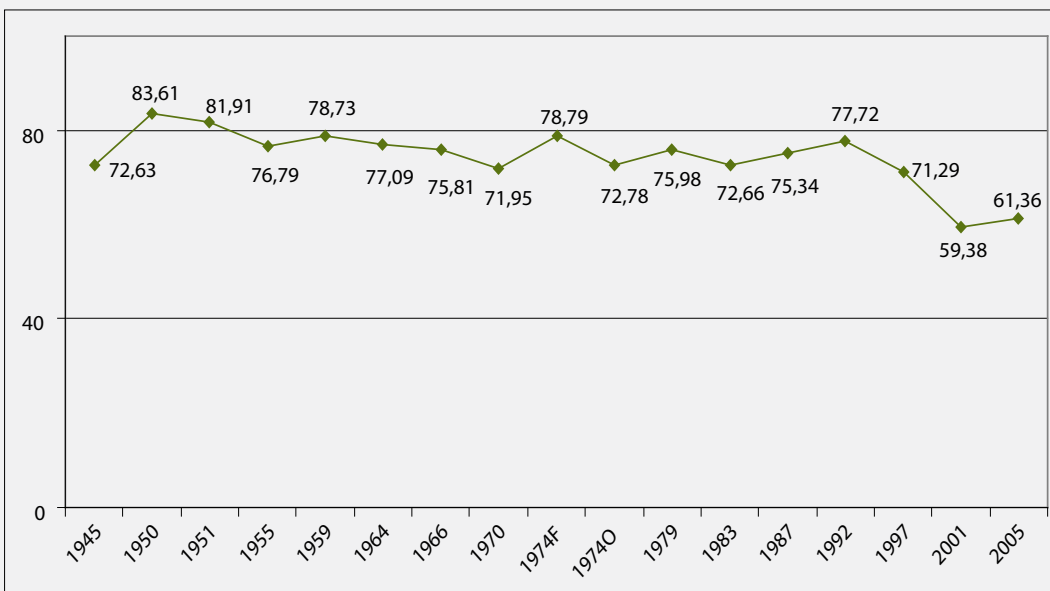
²⁶ A David Kelly öngyilkossági ügyét vizsgáló bizottság, vezetője Lord Hutton. A témában lásd: http://en.wikipedia.org/wiki/Hutton_Inquiry

²⁷ David Kelly mikrobiológus professzor. A brit védelmi minisztérium tanácsadója volt iraki fegyverzeti kérdésekben. Neve nyilvánosságra került olyan forrásként, amelynek háttértájékoztatása nyomán a BBC a hírszerzési adatok kormány általi manipulálásáról tett említést. Ezt követően öngyilkos lett.

BLAIR LEGNAGYOBB KUDARCA: A VÁLASZTÓPOLGÁROK ELFORDULÁSA A POLITIKÁTÓL

A blairizmus alappillérét jelentő „harmadik út” politikája, illetve a „new labour” ideológiája célként definiálta a politikától elfordult emberek visszavezetését a politikához. A tények viszont arról tanúskodnak, hogy az egy évtizedes Blair adminisztráció alatt ezek a célkitűzések egyáltalán nem valósultak meg. A kormányzás – valódi eredményei és felmutatható sikerei ellenére is – elsődlegesen csak a kommunikációról szólt, párhuzamosan azzal, hogy a demokratikus eszközök több esetben a hatalom nyers megszerzésének²⁸ és/vagy megtartásának lettek alárendelve. A kommunikációs offenzíva tehát erősítette ugyan a politikai prezidenciálódását és mediatizálódását, de nem volt képes növelni a demokratikus részvétel terjedelmét.

3. ábra. Részvételi adatok a második világháború óta a Nagy-Britannia országgyűlési választásokon

Ahogy azt a táblázat adatai is mutatják, a legutóbbi két parlamenti választáskor jelentősen, közel tíz százalékkal maradt el a részvétel a korábban szokástól. Egy

²⁸ Tony Blair kihasználva dekalált lehetőségeit, úgy élt az előrehozott választások megtartásának lehetőségével, hogy annak időpontját akkorra tette, amikor számára kedvező közhangulat uralkodott az országban.

tanulmány azt is kimutatta,²⁹ hogy a legfiatalabb szavazók (18-24 év közöttiek) 41 százaléka nem élt szavazati jogával, míg a 25-34 évesek között ez az arány még magasabb volt, közülük 44 százaléknyan nem szavaztak. Ezek a folyamatok, melyek jelentős mértékben írhatóak a Tony Blair által vezetett kormányzat rovására, egyértelműen súlyos demokrácia deficitet eredményeztek a szigetországban. A történelmi győzelemként megélt harmadik választási siker 2005-ben, közel sem volt akkora eredmény Blairék számára, mint ahogyan azt korábban elképzelték, és elvárták. A „hagyományoknak” megfelelően Blair akkora tűzte ki a választás időpontját, amikor a felmérések számára kedvező adatokat mutattak. Ám a választáson mégis mindössze 9,56 millió szavazatot kapott,³⁰ amely 1923-at követően a legalacsonyabb támogatottságot jelentette a megválasztott kormány számára.³¹

ÚJ UTAKON? A BROWNIZMUS, MINT A HARMADIK ÚT MEGÚJÍTÁSA?

Nagy-Britanniában 2007-ben változások kezdődtek a közel egy évtizeden keresztül szinte változatlan baloldali politikában. A Tony Blair helyébe lépő Gordon Brown a „new labour” és annak ideológiáját ugyan nem cserélte le, a „harmadik út” kifejezéstől azonban megszabadult. A nemzeti érzelmekre alapozva és figyelembe véve, hogy egyetlen fontos területet sem engednek át a konzervatívoknak, a „te Nagy-Britanniád” lett a vezérlő jelszó. Brown hivatalba lépésekor hangsúlyozta, hogy öt policy témakörre kíván fókuszálni (oktatás, egészségügy, gazdaság, bűnüldözés, bevándorlás)³², ezek azonban inkább csak a munkáspárti kommunikációs stratégiai elemi voltak, ezek kezelésében Brown ugyanis nem mutatkozott sikeresnek. A 2007-es év második fele felszínre hozta azokat a problémákat, melyeket Blair egy évtizedes kormányzása alatt még képes volt a felszín alatt tartani.

.....
²⁹ Forrás: British Election Study 2001, a tanulmány elérhető a <http://www.essex.ac.uk/bes/book.html> címen (letöltés dátuma 2008. március. 17.)

³⁰ Forrás: Kavanagh-Richards-Smith-Geddes: British Politics 6. oldal Oxford University Press 2006, Oxford

³¹ Ekkora Stanley Baldwin vezette győzelemre a konzervatívokat, a lakosság 38 százalékának támogatottságával. A hivatkozott információk forrása: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/GE1923.htm>

³² Forrás: <http://www.labour.org.uk/deliver>

2008 – A MUNKÁSPÁRTI KUDARCOK ÉVE

A május 1-én tartott angliai és walesi helyhatósági választások egyértelműen legnagyobb vesztese a tizenegy éve hatalmon lévő Munkáspárt és az egy éve miniszterelnök Gordon Brown volt. A helyhatósági választások során a leadott szervezeteknek mindössze 24 százalékát sikerült megszereznie a pártnak, az elmúlt négy évtized legrosszabb választási eredményét mutatva fel. A problémát tovább fokozta, hogy két héttel később a párt az északnyugat-angliai Crewe és a vele egy képviselői körzetet alkotó Nantwich kisvárosokban tartott időközi alsóházi választásokon is alulmaradt. Ezt a parlamenti mandátumot a választókörzet 1983-as létrehozása óta mindvégig munkáspárti képviselő nyerte.

Minden választási vereség után megfogalmazódik a kérdés, hogy vajon mi volt az oka annak, hogy az adott párt vereséget szenvedett? A kínos (le)szereplésért elsősorban a meglehetősen népszerűtlen Gordon Brown okolható. A választók – a miniszterelnök kritikusai szerint – azért fordultak el a párttól, mert a társadalmi szolidaritás eszméjének képviselője helyett az lépten-nyomon engedményeket tett a felső- és középosztálynak. Azaz, Brown szakított a szociáldemokrata úttal. A munkáspárti politikusok ezzel párhuzamosan mindent elkövetnek, hogy elhárulódjanak a népszerűtlen miniszterelnöktől, és még a korábban üdvözölt döntéseit is bírálják. Finkelstein³³ arra hívja fel a figyelmet, hogy bár „a miniszterelnök azt hiszi, hogy idővel helyreáll a rend, de valójában minden csak egyre rosszabb lesz.” Gordon Brown előtt két út áll, de mindkettő tulajdonképpen a politikai halált jelenti számára. Ha nem vált irányt, a párt mélyrepülése tovább folytatódik, és elveszti a két év múlva esedékes parlamenti választásokat. De talán még rosszabb, ha új politikát hirdet, hiszen „elsőként ugyanis magát a miniszterelnököt kellene lecserélni.” A The Times megbízásából végzett közvélemény-kutatás eredménye szerint jelenleg a brit baloldal vezető erejére a választók 29 százaléka voksolna; ez 4 pontos visszaesést jelent egy hónap alatt. Az ellenzéki konzervatívok támogatottsága viszont egy ponttal 40 százalékra nőtt. A Populus közvélemény-kutató által készített felmérés azt is megállapítja, hogy a saját pártja szavazóinak körében is „összeomlott” Brown támogatottsága³⁴

³³ http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/daniel_finkelstein/article3882856.ece

³⁴ Forrás: Ipsos Mori www.ipsosmori.co.uk Political Barometer 2008. májusi adatok alapján.

ÖSSZEGZÉS

Blair bukásával a „new labour” ideológiája és politikája komoly válságba jutott. Brown hatalomra kerülését követően olyan problémák kerültek felszínre, amelyek a „harmadik út” progresszív politikáját kérdőjelezhetik meg. Brownnak és csapatának a megfelelő policy témák kidolgozásán túlmenően arra is komoly hangsúlyt kellett volna fordítania, hogy az ideológia terén szükségessé vált korrekciókat végrehajtsa. A jelenlegi helyzetben azonban úgy tűnik erre nem volt képes. Ezt támasztja alá a Munkáspárt súlyos veresége a helyhatósági választásokon, illetve a történelmi mélypontot jelző közvélemény-kutatások. A fenti tényezők eredményeként megállapíthatjuk, hogy elengedhetetlenné vált a „harmadik út” ideológiájának újragondolása. A brit társadalom ugyanis egyre gyakrabban hangot ad azon véleményének, amely szerint nem kérnek a baloldali jelmezbe bújtatott liberalizmusból. Abból a politikai irányzatból, amely a társadalom egy jelentős része szerint olyan területeken is a piaci versenyt helyezi előtérbe, ahol a versengés eredményeként kialakuló új struktúrák semmiképpen sem a meglévő társadalmi különbségek csökkentését, a hátrányos helyzetben élők életkörülményeinek javítását szolgálják.